

Bakalářská práce

2009

Michal Kotačka

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Michal KOTAČKA
Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Determinanty vzniku trestné činnosti mladistvých

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerší odborné literatury
Vypracování osnovy a struktury BP
Metodologie práce, stanovení výzkumných technik a metod
Zpracování teoretické a praktické části práce
Teoretická a praktická východiska, závěry a doporučení

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ANTIER, E., Agresivita dětí. Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-808-2.

MAREČEK, P. (ZVOLSKÝ, P. A KOL.), Duševní poruchy a poruchy chování vyvolané účinkem psychoaktivních látek. In: Speciální psychiatrie Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-7184-203-6.

MATOUŠEK, O., Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993, ISBN:80-901424-7-8.

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., Mládež a delikvence. Praha: Portál 1998, ISBN: 80-7178-2.

SKOPALOVÁ, J., Vybrané kapitoly ze sociálních deviací. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, ISBN 80-244-0146-0.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **18. února 2009**

Termín odevzdání bakalářské práce: **15. května 2009**

Ve Zlíně dne 18. února 2009



L.S.

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan


Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně 6.3. 2009

.....


1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Odborná práce se věnuje problematice kriminality současné mládeže. V teoretické části je věnována pozornost právním normám, které tuto problematiku podchycují, determinantám vzniku mladistvé kriminality, rozboru jednotlivých typů trestných činů mládeže a deskripce institucí, které eliminují trestnou činnost mládeže.

V praktické části jsou v centru naší pozornosti tři kasuistiky, v nichž popisujeme reálné případy mladistvých delikventů. Jsou rozebírány z hlediska tří aspektů – vlivu rodiny, školní docházky a možného abúsu alkoholu. Cenná data jsou získána rozhovorem se sociálním kurátorem. V závěru praktické části porovnáváme případové studie s pohledem kurátora.

Klíčová slova: trestný čin, kriminalita mládeže, případová studie, trestní zákon, trestní řád, zákon o soudnictví ve věcech mládeže, determinanty delikvence.

ABSTRACT

The goal of this thesis is to focus on the juvenile criminality. In theoretical part we describe rules of law, determinations of juvenile delinquency, types of crimes and institutions which eliminates crimes of young people.

In practical part we focus on three casuistries which describe real cases of young delinquents. We analyse these from three aspects – family influence, school attendance and potential alcohol abuse. Research data are discussed with social curator. The end of the thesis is a comparison of the view of the curator and three casuistries.

Keywords: crime, juvenile criminality, casuistry, penal law, delinquency determinants.

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěl upřímně poděkovat Mgr. Štefanovi Chudému, PhD., za odborné vedení bakalářské práce, za konzultace a pomoc při řešení problémů spojených s touto bakalářskou prací.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	12
1.1. POJEM KRIMINALITA.....	12
1.2. TRESTNÝ ČIN.....	13
1.3. POJEM MLADISTVÝ, MLÁDEŽ, DÍTĚ A MLADÝ DOSPĚLÝ.....	13
1.4. PROVINĚNÍ A ČIN JINAK TRESTNÝ.....	14
1.5. SOCIÁLNÍ DEVIACE A SOCIÁLNÍ PATOLOGIE.....	15
1.5.1. Sociální deviace.....	15
1.5.2. Sociální patologie.....	15
2 LEGISLATIVA VE VĚCI KRIMINALITY MLÁDEŽE	16
2.1. ORGÁNY ČINNÉ V ŘÍZENÍ VE VĚCECH MLADISTVÝCH.....	16
2.2. OPATŘENÍ UKLÁDANÁ MLADISTVÝM PACHATELŮM.....	16
2.2.1. Výchovná opatření.....	17
2.2.2. Ochranná opatření.....	19
2.2.3. Trestní opatření.....	20
3 DETERMINANTY VZNIKU KRIMINALITY MLÁDEŽE.....	21
3.1. VLIV ALKOHOLU A DROG.....	21
3.2. VLIV TELEVIZE, TISKU A VÝPOČETNÍ TECHNIKY.....	22
3.3. VLIV PARTY.....	23
3.4. VLIV ŠKOLNÍHO PROSTŘEDÍ.....	24
3.5. VLIV RODINY.....	25
3.6. VLIV VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT.....	27
3.7. BIOLOGICKÉ A SOCIÁLNÍ FAKTORY.....	28
3.7.1. Biologické faktory.....	28
3.7.2. Sociální faktory.....	29
4 PROJEVY TRESTNÉ ČINNOSTI JAKO FAKTORY	
DETERMINANTŮ VZNIKU KRIMINALITY U MLADISTVÝCH	30
4.1. MAJETKOVÁ TRESTNÁ ČINNOST MLÁDEŽE.....	31
4.2. NÁSILNÁ TRESTNÁ ČINNOST	33
4.3. MRAVNOSTNÍ TRESTNÁ ČINNOST	33
4.4. OSTATNÍ KRIMINALITA.....	34

5	INSTITUCE „POMOCI“ JAKO ZPŮSOB ELIMINACE TRESTNÉ ČINNOSTI.....	35
5.1.	DIAGNOSTICKÉ ÚSTAVY.....	37
5.2.	DĚTSKÉ DOMOVY.....	38
5.2.1.	Dětský domov.....	38
5.2.2.	Dětský domov se školou.....	38
5.3.	VÝCHOVNÉ ÚSTAVY.....	38
5.4.	STŘEDISKA VÝCHOVNÉ PÉČE.....	38
II	PRAKTICKÁ ČÁST.....	40
6	PRAKTICKÁ ČÁST.....	41
6.1.	POPIS VÝZKUMU	41
6.2.	DEFINICE POJMŮ UŽITÝCH VE VÝZKUMNÝCH PROBLÉMECH.....	41
6.3.	CÍL VÝZKUMU.....	42
6.3.1.	Výzkumné předpoklady.....	42
6.4.	VÝZKUMNÉ METODY.....	42
6.5.	METODY SBĚRU DAT.....	43
6.6.	METODY ANALYZOVÁNÍ DAT.....	44
7	PŘÍPADOVÉ STUDIE.....	45
7.1	PŘÍPADOVÁ STUDIE PETRA.....	45
7.2.	PŘÍPADOVÁ STUDIE KARLA.....	45
7.3.	PŘÍPADOVÁ STUDIE ADAMA.....	46
7.4.	ANALÝZA PŘÍPADOVÝCH STUDIÍ.....	47
8	ROZHOVOR S KURÁTOREM PRO MLÁDEŽ K POPSANÝM KAZUISTIKÁM K JEHO ZKUŠENOSTEM S TRESTNOU ČINNOSTÍ MLADISTVÝCH.....	49
8.1.	VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	49
8.1.1.	Problém a).....	49
8.1.2.	Problém b).....	50
8.2.	ANALÝZA ROZHOVORU.....	51
8.3.	SROVNÁNÍ PŘÍPADOVÝCH STUDIÍ A ÚDAJŮ ZÍSKANÝCH ROZHOVOREM S KURÁTOREM.....	51
9	MOŽNOSTI POSTUPŮ K PROVEDENÍ OPATŘENÍ KE ZLEPŠENÍ VÝCHOVY.....	53
	ZÁVĚR.....	54
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	55

ÚVOD

Dnešní neustále a rychle se měnící svět klade na současnou mládež obrovské nároky. Může pro ni však být i zdrojem možností, které zdánlivě postrádají hranice. Každý však na takové množství nároků a možností není připraven a musí se s takovou situací vyrovnat svým vlastním specifickým způsobem. Nezadržitelně se vyvíjející společnost si tak vybírá svou daň ve formě úniku a asociálního chování mladých lidí. Ti se dají snadno ošálit lákavými a snadno dostupnými prožitky a materiálními hodnotami, k jejichž dosažení není třeba zvýšeného úsilí. Stávají se tak snadným zdrojem uspokojení a nasycení emocionálních potřeb. Na straně druhé však stojí to, že dosažení těchto hodnot je reálné jen pro některé. Mladí lidé (a nejen oni) touží po věcech, které jsou na trhu a jsou pro ně v danou chvíli nepostradatelné, musí je mít a svoje hodnoty od toho odvozují. Tato situace je často prvním krokem, startovní čarou k delikventnímu chování.

Odborná literatura nám říká, že příčiny páchání kriminality dětí a mládeže lze hledat ve faktorech, jako například absence vhodných volnočasových aktivit mládeže, nedostatečná výchova k pracovním činnostem a odpovědnosti za odvedený výkon a vliv školy, problém kvalifikace a vzdělávání, nedostatečná mravní a emocionální výchova, absence právního vědomí, nedostatek životních zkušeností, vliv okolí a party až po nedostatky v rodinné výchově (Chmelík, J., 1998).

Zvyšuje se výskyt majetkové, mravnostní a násilné trestní činnosti, u mladistvých se rovněž setkáváme se zvýšenými projevy agresivity a touhy po ničení majetku. Můžeme si položit otázku, zda hlavní příčinou je celosvětový nárůst kriminality jako takové, nebo se na tomto jevu podepsala jako v celém postkomunistickém bloku transformace naší společnosti. Další vážnou celospolečenskou hrozbou je jistě stále větší dostupnost psychotropních látek. Zcela na místě jak pak obava, zda se nám vůbec podaří nalézt prostředky, které budou v boji proti kriminální populaci dostatečně účinné.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Hned v úvodu je třeba definovat si základní pojmy, které jsou klíčové pro naše další úvahy a podnětná zkoumání.

1.1 Pojem kriminalita

V posledních deseti letech se v České republice projevuje neustále se zvyšující podíl nezletilých a mladistvých na celkově páchané kriminalitě, věková hranice dětí dopouštějících se trestné činnosti se stále snižuje a brutalita páchání trestných činů především u mladistvých se varovně stupňuje (Antier, E., 2004).

Literatura nám říká, že kriminalita neboli zločinnost je společenský jev, kterým se rozumí souhrn trestné činnosti v určité oblasti za určité období (Klimeš, L., 1994).

Pojem je vymezen platným trestním právem, které stanoví, jaké protispoločenské chování se vzhledem ke své nebezpečnosti považuje za trestný čin (Skopalová, J. 2006).

Pro úplnost uvedu i pojem delikvence, protože jej autoři používají na stejné úrovni jako pojem kriminalita. Delikvence je obecné označení pro činnost, chování, či jednání, které porušuje zákonné či jiné formy chování.

Obvykle se pod tímto pojmem rozumí protispoločenské chování v širším smyslu než kriminalita, tedy i to, které nedosahuje stupně společenské nebezpečnosti trestného činu, nebo závadné chování osob, které nejsou vzhledem ke svému věku ještě plně trestně odpovědné. Nejčastěji se proto pojem delikvence užívá pro označení trestné činnosti mládeže (Kapr, J., Linhart, J. et. al., 1994).

Zajímavě definuje delikventní chování Vykopalová (2002), která tímto pojmem označuje asociální chování, které může, ale nemusí být spojováno s právními důsledky, a míní se jím mírnější forma porušení mravních nebo právních norem, označované také někdy jako přestupky, které mohou být epizodické povahy, ale i sériově se opakující, nebo mohou být označením pro delikventní způsob života s různou intenzitou těchto projevů, charakteristické pro mladší věkovou skupinu, tj. děti a mladistvé.

Skopalová (2000) naproti tomu uvádí, že širším pojmem než kriminalita je delikvence, neboť označuje činnost porušující nejen právní, ale i sociální normy chování a způsobující společnosti nebo jedinci újmu. Obvykle se tímto pojmem rozumí protispoločenské chová-

ní, které nemusí dosahovat stupně společenské nebezpečnosti trestného činu. U nás je tento pojem užíván ve stejném významu.

1.2 Trestný čin

Zkusme si společně hned v úvodu definovat pojem trestný čin. Ten upravuje zákon č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů a to § 3.

Trestným činem je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně. Čin, jehož stupeň nebezpečnosti je nepatrný, není trestným činem, i když vykazuje znaky trestného činu. K trestnosti činu je třeba úmyslného zavinění, nestanoví – li tento zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti. Stupeň nebezpečnosti činu pro společnost je určován zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou (z.č.140/1961 Sb., § 3).

V souvislosti s trestným činem bych si dovilil ještě uvést pojem přestupku, neboť trestný čin a přestupek spolu úzce souvisí a některé znaky jsou shodné. Pojem přestupku je uveden v § 2 z. č. 200/1990 Sb. o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

Přestupkem je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postizitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin (z.č. 200/1900 Sb.).

1.3 Pojem mladistvý, mládež, dítě a mladý dospělý

Mladistvý – jde o pojem ryze trestněprávní, kdy s tímto pojmem je spojen počátek trestní odpovědnosti jedince za spáchaný trestný čin nebo přestupek a zvláštnosti trestní odpovědnosti a trestního řízení proti mladistvým.

Trestní odpovědnost mladistvého začíná spácháním trestného činu v den, který následuje po dni dovršení patnácti let a končí v den dovršení osmnáctého roku života (Chmelík, J. 1998). Trestní odpovědnost tedy za spáchaný trestný čin začíná až po dni, kdy osoba dovršila 18 let věku.

Děti do 15 let nejsou ve smyslu Trestního zákona a Trestního řádu za své činy trestně odpovědné, zde chybí formální znak trestného činu, kterým je věk pachatele.

Průcha (2003) naproti tomu charakterizuje mládež z jiného pohledu, a to jako sociální skupinu tvořenou lidmi ve věku od 15 do 25 let, kteří již ve společnosti neplní role dětí, avšak společnost jim ještě nepřiznává role dospělých.

Pojem nezletilý není přesně v zákoně vymezen. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže v ustanovení § 2 písm. c) uvádí, že dítětem mladším patnácti let je ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku. Obecný úsus je však ten, že nezletilý je dítě mladší patnácti let.

Dalším používaným termínem je mladý dospělý pachatel, to jest fyzická osoba, která překročila osmnáctý rok věku a nedovršila dvacátý rok svého věku, soud proto může jeho podmíněné odsouzení ponechat v platnosti, pokud zavinil příčinu k výkonu trestu odnětí svobody.

Soud pak při rozhodování může přihlídnout u pachatele k jeho věku a při rozhodování o trestu za spáchaný trestný čin může uložit některá z výchovných opatření dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

V souvislosti s obdobnou věkovou hranicí se také hovoří o mladém dospělém. V návrhu zákona o soudnictví ve věcech mládeže tento pojem figuroval, v průběhu legislativních změn byl bohužel ze zákona vyjmut. „Zpravidla se za mladého dospělého považuje osoba, která spáchala trestný čin mezi 18. a 21. rokem věku a která má v systému trestního práva zásadně postavení dospělého, přičemž zde existují možnosti zmírnění jejího postavení zejména v oblasti sankcí a za určitých okolností na ni může být aplikována speciální úprava pro mladistvé“ (Kuchta, J., Válková, H. a kol., 2005).

1.4 Provinění a čin jinak trestný

Trestný čin, který spáchal mladistvý je nazýván proviněním. U osob, které jsou mladší patnácti let, se tento čin nazývá činem jinak trestným.

Provinění je takový čin, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně, který byl spáchán mladistvým a jehož stupeň nebezpečnosti pro společnost je vyšší než malý. Současně zákonodárce stanovuje dle § 5 tohoto zákona výjimku, podle které pokud mladistvý v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své chování, není za takový čin odpovědný (Špundová, J., 2003).

Z tohoto vyplývá, že zákonodárce dává možnost vůči tomuto mladistvému uplatnit postup, který stanoví na kategorii dětí, tedy osob mladších patnácti let.

1.5 Sociální deviace a sociální patologie

1.5.1 Sociální deviace

Deviaci můžeme definovat jako nepřizpůsobení se dané normě nebo sadě norem, které jsou významným množstvím lidí akceptovány v určité komunitě nebo společnosti (Mühlpachr, 2008).

1.5.2 Sociální patologie

Sociální patologie je věda zabývající se všemi projevy chování, které společnost klasifikuje jako nežádoucí (sociálně-patologické), protože porušují sociální, morální či právní normy společnosti (kriminalita, extremismus, diskriminace, vandalismus, rasismus a další). Pojem sociální patologie zavedl H. Spencer (www.wikipedie.cz).

2 LEGISLATIVA VE VĚCI KRIMINALITY MLÁDEŽE

Dne 25. července 2003 byl přijat zákon o soudnictví ve věcech mládeže, který byl přijat jako zákon č. 218/2003 Sb. Tato zákonná norma významně mění a doplňuje českou právní úpravu týkající se sankcionování mládeže a řízení ve věcech mladistvých. Po podpisu prezidentem republiky byl nový zákon pod č. 218 uveřejněn v částce 79 Sbírky zákonů rozeslané dne 31.7.2003. Zákon nabyl účinnosti 1. ledna 2004. S tímto zákonem úzce souvisí zákon č. 140/1961 Sb. – Trestní zákon. V zákoně č. 218/2003 Sb. je zakomponovaná snaha komplexně postihnout problematiku zacházení se všemi dětmi a dospívajícími, kteří svým jednáním poruší ustanovení trestního zákona. Zákon dále upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy, které jsou uvedeny v trestním zákoně, ukládá opatření za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže. Řízení musí být vedeno tak, aby přispívalo k předcházení a zamezování páchání protiprávních činů.

2.1 Orgány činné v řízení ve věcech mladistvých

Dle zákona č. 218/2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, jsou těmito orgány policejní orgány, státní zástupci se soudy pro mládež. Protiprávním činem se rozumí provinění, trestný čin nebo čin jinak trestný. Soudem pro mládež je zvláštní senát, nebo v případech stanovených zákonem předseda takového senátu nebo samosoudce příslušného okresního, krajského, vrchního a Nejvyššího soudu.

2.2 Opatření ukládaná mladistvým pachatelům

Novodobé státy věnují značnou pozornost své sociální politice. Jejím cílem je udržení sociálního smíru, resp. zachování sociální stability společnosti. Proto se státní orgány snaží intervenovat v těch případech, kdy je podstatný zájem jednotlivců nebo celých skupin obyvatel natolik ohrožen, že by mohli utrpět vážnou újmu a jejich reakce na toto ohrožení mohla společnost destabilizovat. Chování společensky nepřizpůsobivých a nebezpečných jednotlivců se snaží novodobé státy neutralizovat. V případě dětí a mládeže se státní legislativa snaží zmírnit či odvrátit nepříznivé působení rodičů, případně jiných osob, a nabídnout podporu rodině, nebo alternativu k rodinné péči, jež by se pokud možno rodině podobala. (Matoušek, O., Kroftová, A., 2003).

Soudnictví ve věcech mládeže vykonávají soudy pro mládež. Opatření, která tyto soudy přijímají v trestních věcech mladistvých jsou podle § 10 zák. č. 218/2003 Sb. tyto:

- výchovná opatření (§ 15 odst. 2 z.č. 218/2003 Sb.)
- ochranná opatření (§ 21 odst. 1 z.č. 218/2003 Sb.)
- trestní opatření (§ 24 odst. 1 z.č. 218/2003 Sb.)

2.2.1 Výchovná opatření

Výchovnými opatřeními rozumíme: dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou.

- **Dohled úředníka probačního**

Podstatu tohoto výchovného opatření vysvětluje § 16 odst. z.č. 218/2003 Sb., podle kterého se jím rozumí pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností a omezení uložených mladistvému soudem pro mládež a v přípravném řízení státním zástupcem nebo vyplývajících ze zákona a jeho pozitivní vedení probačním úředníkem k životu v souladu se zákonem.

- **Probační program**

Z.č. 218/2003 Sb. neobsahuje přímou definici tohoto výchovného opatření, pouze nabízí demonstrativní výčet jeho možných forem, jejichž možnou podobou je tedy probační program charakterizován. Probačním programem se tak dle § 17 odst. 1 rozumí zejména program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života.

- **Výchovné povinnosti**

Smysl výchovných povinností je v příkazu určitého pozitivního jednání mladistvému kompetentním orgánem. V jejich obsahu je sledován především požadavek odstranit určité kriminogenní faktory, které mohly být příčinou trestné činnosti mladistvého a které by mohly zapříčinit i jeho následnou recidivu. Další mají spíše ovlivnit budoucí sociální rozvoj mladistvého či směřovat k nápravě proviněním narušených vztahů s poškozeným a

dalšími dotčenými osobami. Zákon nestanoví žádné specifické předpoklady pro aplikaci výchovných povinností ani nijak neomezuje okruh případů, u nichž přichází toto řešení v úvahu, a tak lze jejich cestou řešit v podstatě jakoukoliv trestnou činnost mladistvých.

Dle § 18 odst. 1 tedy soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce může mladistvému uložit výchovnou povinnost, kterou stanoví, aby zejména:

- a) bydlel s rodičem nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu,
- b) jednorázově nebo ve splátkách zaplatil přiměřenou peněžitou částku, kterou zároveň určí, na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti poskytovanou podle zvláštního zákona,
- c) vykonal bezplatně ve volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu,
- d) usiloval o vyrovnání s poškozeným,
- e) nahradil podle svých sil škodu způsobenou proviněním anebo jinak přispěl k odstranění následku provinění,
- f) podrobil se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle trestního zákona,
- g) podrobil se ve svém volném čase vhodnému programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu nebo jinému vhodnému programu k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, který není probačním programem.

- **Výchovné omezení**

Dle § 19 odst. 1 z.č. 218/2003 Sb. soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce může mladistvému uložit výchovné omezení, kterým stanoví, aby zejména:

- a) nenavštěvoval určité akce, zařízení nebo jiné pro mladistvého nevhodné prostředí,
- b) nestýkal se s určitými osobami,
- c) nezdržoval se na určitém místě,
- d) nepřechoval předměty, které by mohly sloužit k páčání dalších provinění,
- e) neužíval návykové látky,
- f) neúčastnil se hazardních her, sázek a hraní na výherních hracích přístrojích,
- g) neměnil bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu, neměnil bez předchozího oznámení probačnímu úředníkovi bezdůvodně svoje zaměstnání.

Výchovné omezení podle písm. a), b), c), d) a g) smí být mladistvému uloženo jen tak, aby nenarušilo jeho přípravu na budoucí povolání, především plnění povinností souvisejících se vzdělávacím programem školy, nebo výkon zaměstnání. Toto zákonné omezení je samozřejmě potřeba vztáhnout i na všechna obdobná výchovná omezení, která jsou mladistvému uložena, a která zákon výslovně nevyjmenovává.

- **Napomenutí s výstrahou**

Toto uděluje soudce a v přípravném řízení státní zástupce, kdy mladistvému za přítomnosti jeho zákonného zástupce důrazně vytkne protiprávnost jeho jednání a upozorní ho na důsledky, které mu hrozí v případě, že by v budoucnu páchal další trestnou činnost. Napomenul – li soud a v přípravném řízení státní zástupce mladistvého a udělil mu zároveň výstrahu, popřípadě ponechal postižení mladistvého jeho zákonnému zástupci, výchovnému zařízení nebo škole, pohlíží se na mladistvého jako by nebyl odsouzen.

2.2.2 Ochranná opatření

Ochrannými opatřeními jsou ochranné léčení, zabránění věci a ochranná výchova. Ochranná výchova se ukládá podle zákona č. 218/2003 Sb., ochranné léčení a zabránění věci se ukládá podle zák. č. 140/1961 Sb. (tr. zákon).

- **Ochranná výchova**

Je to druh ochranného opatření, která je definována trestním zákonem a má preventivní účel. Má izolovat a resocializovat toho, kdo se společensky činu dopustil. Ochrannou výchovu ukládá soud osobám, jež spáchaly ve věku mezi dvanáctým a patnáctým rokem čin, jenž trestní zákon u právně odpovědných umožňuje stíhat výjimečným trestem. V trestním řízení může být uložena jen mladistvým (15-18 let) (Sotolář, A., a kol. 2001).

- **Ochranné léčení**

Ochranné léčení může být uloženo obligatorně mladistvému pachateli, který spáchal provinění ve stavu zmenšené přičetnosti nebo osobě, která není pro nepřičetnost trestně odpovědná. Ochranné léčení může být uloženo dále fakultativně mladistvému pachateli, který spáchal provinění ve stavu vyvolaném duševní poruchou a zároveň je jeho pobyt na svobodě nebezpečný, nebo mladistvému pachateli, který se oddává zneužívání návykové látky, pokud spáchal provinění buď pod vlivem této návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním. V případě, že není ochranné léčení nařízeno k výkonu ve věznici pro mla-

distvé, nebo nebylo celé vykonáno během trestního opatření odnětí svobody, vykoná se ambulantně nebo ústavně.

2.2.3 Trestní opatření

Z literatury víme, že trestní opatření obsahují na rozdíl od výchovných a ochranných opatření negativní hodnocení spáchaného činu (provinění) a jeho pachatele (mladistvého) a působí mu určitou újmu, která spolupůsobí při naplňování účelu stanoveného ZSVM a trestním zákonem. Újma však nikdy nesmí být cílem nebo smyslem trestního opatření (Sotolář, A., Válková, H., 2005).

Za spáchané provinění může soud pro mládež mladistvému uložit pouze tato trestní opatření:

- a. obecně prospěšné práce,
- b. peněžité opatření,
- c. peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu,
- d. propadnutí věci,
- e. zákaz činnosti jen tehdy, není-li to na překážku přípravě na jeho povolání,
- f. vyhoštění,
- g. odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněně odsouzení),
- h. odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,
- i. odnětí svobody nepodmíněně,
- j. při výměře těchto opatření se jako k polehčující okolnosti přihlédne k tomu, že mladistvý úspěšně vykonal např. probační program, poskytl zadostiučinění poškozenému a po spáchání provinění vedl řádný život. Trestní opatření uložené podle zákona č. 218/2003 Sb., v návaznosti na zák. č. 140/1961 Sb. (trestní zákon) musí vzhledem k okolnostem případu a osobě i poměrům mladistvého napomáhat k vytváření vhodných podmínek pro další vývoj mladistvého.

3 DETERMINANTY VZNIKU KRIMINALITY MLÁDEŽE

Na páčání trestné činnosti má vliv několik faktorů. Tyto faktory se dají rozlišit na vnitřní a vnější. Mezi vnitřní faktory řadíme vrozené dispozice dětí a mladistvých, např. temperament či příp. genetické choroby nebo poruchy osobnosti a také momentální stav psychiky. Mezi vnější faktory patří účinky alkoholových i nealkoholových drog a působení okolního prostředí na jedince, ve kterém je zahrnut vliv part, ale i způsob výchovy dětí v rodinách a sociální podmínky domácností.

Kriminalita mládeže je jev i v bohatých západních společnostech stále spojený s nezaměstnaností, s nemajetností, s nedostatečným vzděláním, často i s nedokončeným základním vzděláním, s nízkou motivací k práci. Všechny tyto faktory spolu vzájemně souvisejí. Úvahy o příčinných souvislostech sociálního selhání mohou oprávněně začínat jak u rodiny, tak u vzdělávacího systému. V současné západní Evropě postihuje nezaměstnanost nejvíce mladé lidi, a z nich nejvíce ty, kteří mají nejnižší vzdělání. Vyšší vzdělání má nejen hodnotu jako vzdělání určitého typu, ale současně zvyšuje obecnou adaptabilitu vzdělaného člověka na měnící se potřeby trhu práce (Matoušek, O., Kroftová, A., 2003).

Významnou skupinou motivů trestné činnosti mladistvých obecně je velmi často nuda a nestrukturovaný volný čas, spojené s potřebou odreagovat vnitřní tenze a impulsy. Mladí lidé pak vymýšlejí různé „kratochvíle“, které jsou na pomezí hry, dobrodružných představ a touhy po volných finančních prostředcích. Tyto akce pak mohou nabývat podoby krádeží (vloupání do chat a sklepů, krádeže hasicích přístrojů, odcizování drobných součástí motorových vozidel apod.), vandalismu (rozbíjení městského mobiliáře, oken, drobné žhářství...) nebo například pytláctví, kdy pachatelé celkem amatérským (tj. dobrodružným) způsobem loví ryby. Mnoho skupinek mladistvých pak společný volný čas tráví při užívání různých druhů návykových látek, což s sebou kromě rizik zdravotních přináší i riziko překračování trestního zákona (především § 187 a 188a) (Holas, J., Večerka, K., 2007).

3.1 Vliv alkoholu a drog

Po roce 1989 dochází v České republice k výraznému nárůstu užívání drog mládeží, zatímco v předcházejícím období byly drogy zneužívány věkovou kategorií kolem 18 let. Po roce 1989 je zaznamenán výrazný posun ve zneužívání drog do věkové kategorie kolem 15 let. K tomuto stavu přispěly relativně výhodné podmínky pro transfer drog přes území

České republiky, relativně bezpečná distribuce přímo v České republice a v neposlední řadě i poměrně nízké tresty, které byly za drogové trestné činy ukládány (Chmelík, J., 1998).

Největším problémem současnosti v oblasti kriminality mládeže je právě zneužívání návykových látek rizikovou skupinou lidí ve věku 15 – 18 let, mnohdy i dříve, kteří trestnou činnost často páchají pod vlivem těchto látek a nebo právě proto, aby si na ně opatřili finanční prostředky, které nejsou nikterak malé.

Mareček (2003) ve svém příspěvku o duševních poruchách vyvolaných účinkem psychoaktivních látek upozorňuje na důsledky nadměrného nebo nevhodného užívání návykových látek, které mohou neblaze postihnout jak zdravotní stav konzumenta, tak mohou působit na společenské vztahy. Poškození zdravotního stavu může být způsobeno jednorázovým požitím (intoxikace), nebo opakovaným používáním (abúzus, závislost). Narušení společenských vztahů je způsobeno změnami chování (agrese, narušení charakterových vlastností, dominance drogy v hierarchii hodnot).

3.2 Vliv televize, tisku a výpočetní techniky

V poslední době se stále častěji hovoří o vlivu televize na množství i brutalitu páchaní trestné činnosti.

Agresivní a delikventní chování dětí je prokazatelně ovlivňováno násilím předváděným v televizních pořadech. S odstupem 10 – 15 let po rozšíření televizního vysílání stoupl v USA, Kanadě a Jihoafrické republice počet zabití na dvojnásobek. Podobný nárůst násilné trestné činnosti zaznamenalo jisté menší kanadské město, kam se televizní signál dostal až 20 let poté, co byl jinde dostupný. Kritickým věkem pro vliv televizního násilí je období před pubertou (Matoušek, O., 1993).

Stanice Nova je mezi čtyřmi celostátními stanicemi hodnocena experty nejvýše v těchto škálách „negativních jevů“ (Matoušek, O., Kroftová, A., 2003):

- samoučelné zobrazování násilí a jeho zlehčování,
- vulgární zobrazování sexu a lidského těla snižující jeho důstojnost,
- agresivita zaměřená proti některým náboženským, politickým, sociálním, etnickým či jiným skupinám,

- špatný příklad pro děti a mladistvé ohrožující jejich psychický, morální a sociální vývoj (Matoušek, O., Kroftová, A., 2003).

Fontana (1997) upozorňuje v souvislosti s médii ještě na jeden plíživý problém, který dnešní mládež ohrožuje a tím jsou počítačové hry. Především stupeň závislosti pozorovaný u některých dětí je důvodem k obavám. Jednotlivé počítačové hry se od sebe liší svým obsahem a podobou. Možnými účinky příběhů založených na násilí, jež některé z nich obsahují, se již začínají zabývat někteří odborníci. Také samotné trávení času u počítače obecně působí odsun dítěte ze společenského kontaktu s druhými lidmi. Naproti tomu nelze počítačovými hrami upírat, že mohou rozvíjet reflexní činnost, myšlenkové dovednosti, i rozvíjet zrakové vnímání. Proto by se mělo do budoucna více kontrolovat, zda dítě netráví příliš času u počítače na úkor jiných např. fyzických zájmových aktivit a dohlédnout na vhodnost výběru užívaných her. S tím jde ruku v ruce i nemožnost cenzorů dnešních televizních kanálů řádně kontrolovat přístupnost nevhodných zábav či programů na internetu a tím ovlivňovat jejich působení na mladé jedince.

3.3 Vliv party

Velkou část života trávíme společně s jinými lidmi a sociální příslušnost k různým skupinám nás provází po celý život. Jednou z potřeb, kterou mladí lidé nejvíce upřednostňují, je být uznávaným, případně obdivovaným členem určité společnosti, kdy ve většině případů je takovou společností skupina vrstevníků, kteří mají někdy větší vliv než vlastní rodina.

Matoušek (1993) uvádí, že obecně slábne vliv rodiny na dospívající děti a že při vzniku delikventního chování má vliv vrstevnická skupina řídící se deviantní normou.

Chmelík (1998) uvádí, že jde o vliv zejména starších osob s narušeným chováním a to jak z řad mládeže, tak i dospělých. V období dospívání, kdy psychika dítěte v porovnání s fyzickou stránkou není dostatečně vyvinuta, je dítě náchylné nekriticky přijímat negativní vlivy (vzory) starších.

Některé party jsou ke své trestné činnosti přivedeny tím, že tráví čas v hernách a na diskotékách a záhy se jim na tento způsob života přestane dostávat prostředků. Začnou si je opatřovat drobnými krádežemi, jež pak přerůstají v organizované, plánované akce s napojením na překupníky. Matoušek a Kroftová (2003) uvádějí, že v naší republice je tento typ delikventních part patrně nejčastějším typem delikventní skupiny.

Můžeme souhlasit s Marešovou (2005) v tom, že kriminalita mládeže není problémem jednoduchý a že jednoduchá vysvětlení tohoto jevu (teoretická i pragmatická) nejsou možná. Jeho vyřešení v současné společnosti je vyloučené a kriminalita mládeže, stejně jako kriminalita obecně, není jevem statickým, ale dynamickým, který pulsuje s dobou, a takto je nutno na něj pohlížet.

V partě má jedinec pocit anonymity, který mu dodává bezpečí. Na anonymitu spoléhají při páchání trestné činnosti a proto si dovolí věci, kterých by se sami těžko odvážili.

V prezentaci svého postoje je mládež podporována anonymitou party, která výrazně ovlivňuje stupeň agresivity v prosazování názoru a jednání (Chmelík, J., 1998, str. 9).

U dětí frustrovaných nízkou podporou rodiny je pravděpodobné, že potřeba kladného přijetí vrstevnickou skupinou bude ještě silnější než u dětí s dobrým rodinným zázemím. Na tyto děti má vůdce party velký vliv a také jej využívá (Matoušek, O., Kroftová, A., 2003).

3.4 Vliv školního prostředí

Jednou z funkcí školy je, že by měla působit preventivně, měla by být místem, kde jsou žáci seznamováni s problematikou drog, kriminality, a dalších patologických jevů. Škola by měla umožnit pravidelné návštěvy odborníků – sociálních pracovníků, psychologů, policistů a dalších, kteří by v rámci svých přednášek seznamovali žáky a studenty s uváděným nebezpečím. V současné době probíhají ve školách velmi účinné peer – programy, při nichž vyškolení vrstevníci žáků působí jako preventisté. Programy jsou založeny na smyslu prokázaného velkého působení a ovlivnitelností jejich vrstevníky. Samotní učitelé by v rámci možností měli pracovat i jako sociální pracovníci, kdy by si měli důkladně všimnout změn v chování žáků, sledovat jejich absenci, v případě potřeby sociální vztahy a zázemí, také přípravu z domu a spolupráci s rodiči a také pracovat na budování vztahu žák – učitel.

Je možné souhlasit s Matouškem a Kroftovou (2003), že škola by měla nejen dávat dětem kvalifikaci pro budoucí práci, ale také je vychovávat k občanské angažovanosti, a to ve spolupráci s rodinou. Není však vždycky snadné skloubit zájmy společnosti, rodiny a školy. Rodiny někdy se školou spolupracovat nechtějí, mají-li jiné hodnotové preference než škola. Škola má přihlížet nejen k postojům rodičů, ale i k individuálním potřebám dítěte. Zároveň má vzdělávat děti ve třídách, jež mají třicet žáků. Dospívání dětí je zvláštním ob-

dobím, které dnešní společnost bere do té míry vážně, že mluví o subkultuře dospívání - nicméně děti se ve škole připravují na dospělost a neměly by být oddělovány od světa dospělých; škola by měla být jednak chráněným prostředím, jednak otevřenou institucí, kam vnější svět má a může vstupovat.

Škola je neoddělitelnou součástí výchovy mladého člověka. Vytváří jeho základní materiální a citové hodnoty, které jej mají provázet celý život a přímo působí na formování jeho osobnosti. Škola v některých případech může působit jako katalyzátor kriminogenních faktorů rodiny (Chmelík, J., 1998).

Význam spolužáků jako zrcadla a zdroje pocitu vlastní hodnoty stále stoupá s blížícím se dospíváním. Děti si velmi záhy začínají ve třídě vytvářet svou vlastní „subkulturu“ vyznačující se zvláštním jazykem, zvyklostmi a rituály, na níž jsou učitelé v lepším případě více a v horším případě méně napojeni. Ve třídě vznikají i podskupiny zvláštních „sub-subkultur“, jež jsou k bližšímu kontaktu motivovány společnými zájmy, společnými činnostmi. Pravidelné a přirozené je dělení třídy na „subkultury“ dívek a hochů. V některých případech mohou být tyto podskupinky zárodkem asociálních part, a to už u dětí na prvním stupni základní školy (Matoušek, O., Kroftová, A., 2003).

3.5 Vliv rodiny

Rodina je nejzákladnějším pilířem lidské společnosti a proto je její ochrana a funkce zakotvena i v legislativě České republiky, a to především v zákoně o rodině č. 94/1963 Sb. Rodina, potažmo rodiče k usměrňování a vedení svých dětí jako nástroj používají výchovu a výchovné prostředky. Není náhodou, že k dosažení svého cíle volí často obdobné prostředky jako jejich rodiče a výchovné styly, které buď od nich převzali, nebo je získali dalším vzděláváním či k nim byli přivedeni formou terapií, kurzů a poradenských služeb ze strany státních institucí či dobročinných organizací.

V rodině dochází k uspokojování jeho potřeb, rodina poskytuje zázemí potřebné k společenské seberealizaci, je zdrojem zkušeností a vzorců chování, které nemůžeme získat v jiném prostředí. Každá rodina je zdrojem specifického systému hodnot a jejich preference, ty ovlivňují chování členů rodiny v interakci se společenským okolím. Rodina formuje jedince v průběhu jeho vývoje, je významným nositelem jeho budoucích společenských rolí a identity obecně (Fischer, S., 2006).

Rodina je tradičně považována za hlavního činitele, jenž svým selháváním dětem umožňuje kriminální chování. Její špatná funkce, neúplnost, či výskyt sociálně patologických jevů vně rodiny, velmi negativně působí na mladé jedince, především v době jejich dospívání, kdy přebírají vzory chování a potřebují podporu více, než kdykoli jindy v jejich vývoji (Matoušek, O. 2003).

Delikventní chování nezletilých a mladistvých se může mnohdy rozvíjet na podkladě sociální nápodoby dospělých, či dokonce pod jejich dohledem. Tento fenomén není výjimečný například u romských rodin, kde jsou potomci dokonce k protiprávnímu jednání výchovně vedeni samotnými rodiči. Postmoderní sociální stát činí svou politikou sociálních dávek z výchovy dětí jedním rodičem ekonomicky zajímavý projekt, než jakým je finanční zajišťování úplné rodiny, v níž s dětmi žijí oba rodiče. Stát a různé organizace mají ovšem pro občana tu nevýhodu, že se k němu staví neosobně, úřednickou mašinérií a vidí jej pouze z jednoho aspektu. Tradiční dvougenerační rodina je tak nevyhnutelně na ústupu. Místo ní vznikají nové typy rodin, které jsou přes svou fragmentárnost schopny hlavní funkce rodiny splnit. Rodin disfunkčních však bude v evropských zemích nevyhnutelně přibývat a bude sílit tlak na to, aby jejich funkce přebíraly státní orgány, případně další subjekty. Novodobá společnost má jen velmi omezené možnosti, jak donutit rodiče, upřednostňující své zájmy před zájmy dětí, řádně plnit rodičovské povinnosti.

Fischer (2006) uvádí, že k velmi významným pohledům souvisejícím s vyšší pravděpodobností budoucího negativního vývoje jedince patří z hlediska orientační rodiny:

- a) otázka anomálních osobností rodičů, kdy se rodiče sami dopouštějí asociálního a antisociálního chování (*jako názorný příklad nám může posloužit historicky známý psychopatický vrah – Peter Kürten, jinak též zvaný Vampýr z Düsseldorfu. Ten byl v mládí několikrát svědkem toho, jak jeho násilnický otec v opilosti znásilňuje svou ženu a některou ze svých dcer. Pod vlivem těchto zážitků spáchal Kürten v dospělosti sérii bestiálních vražd*; Marlowe, 2009)
- b) otázka funkce a dysfunkce rodiny, spojená zejména s problémem psychické deprivace, respektive subdeprivace
- c) otázka úplnosti rodiny, náhradních rodičů, náhradní výchova až výchova ústavní (*v tomto případě zmiňme Richarda Specka, sériového vraha, jehož psychopatické chování pramenilo z jeho neutěšené rodinné situace - po smr-*

ti biologického otce se matka provdala za opilce a násilníka, měl neustále co dočinění s policií a mnohdy svůj hněv vybíjel i na svém nevlastním synovi; Marlowe, 2009)

- d) problematika syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (CAN – Child Abuse and Neglect) (Fischer, S., 2006).

Fontana (1997) rozděluje z pohledu výchovy mládež do tří skupin, a to dle problémů, které jejich vedení skýtá. Jedná se o:

- děti snadno vychovatelné, které se vyznačují pravidelností tělesných funkcí, značnou přizpůsobivostí a kladným citovým laděním,
- děti obtížně vychovatelné, jenž jsou mrzutí, přehnaně reagující na podněty, negativně se přizpůsobují výchově a doporučením a stále si na něco ztěžují a hledají důvody, proč to nedělat,
- děti pomalu reagující, kam lze zařadit malou aktivitu a malou přizpůsobivost, sklon k vyhýbání se novým podnětům a slabší reagování na podněty.

3.6 Vliv volnočasových aktivit

O tom, že organizace volného času významně ovlivňuje kriminalitu mládeže svědčí fakt, že v naprosté většině došlo ke spáchání činu v jejich volném čase. Pokud srovnáme trávení volného času u delikventní a nedelikventní mládeže, nalezneme určité odlišnosti. Delikventní mládež má minimální potřebu a motivaci a sebevzdělávání. Většinu svého volného času věnují nicnedělání, koukání na televizi, video, poslechu hudby, hraní her na počítači, nebo jdou ven za přáteli, kde se baví buď nicneděláním, nebo chodí do restaurací, vináren a barů, kde konzumují alkohol. Náplň jejich volného času tak můžeme shrnout do pasivního prožívání. V oblasti volnočasových aktivit má velký vliv na kriminalitu nejbližší okolí a parta, do které jedinec patří. Příslušnost k určité partě či společenství je přirozenou potřebou jedince. Mladý člověk, který snadno podlehne negativnímu vlivu silnější osobnosti, která toto společenství řídí, přijme rychle ideologii skupiny za svou vlastní. V partě se cítí být neohrožený a silný, vyhledává zde kladné přijetí od svých vrstevníků (u dětí s nízkou podporou rodiny je tato potřeba silnější). Jeho názor je sice většinou potlačen, ale vzhledem k autoritě vůdce skupiny nemá jedinec problém ztotožnit se s názorem skupiny.

Problém nastává v okamžiku, kdy tato parta vystupuje protispolečensky, agresivně, začne páchat trestnou činnost apod. Určujícími kriminogenními faktory jsou tedy silná vůdčí osobnost party, anonymita a agresivnost party při prosazování své ideologie a s názorem a postojem party a jejího vůdce (Chmelík, J., 1998).

3.7 Biologické a sociální faktory

Je zřejmé, že na vzniku a rozvoji delikventního chování se různou měrou podílejí biologické (tedy vrozené) a sociální (tedy výchovou a vývojem získané) faktory. Uveďme si hned zpočátku jejich stručné charakteristiky.

3.7.1 Biologické faktory

Za biologické faktory považujeme ty, které si s sebou neseme od narození až do smrti jako naši základní výbavu. Jsou to ty faktory, které genetickou cestou získáváme od svých rodičů.

- Prvním z biologických faktorů je pohlaví. Muži se delikventního chování dopouštějí mnohem častěji než ženy. Odborné prameny uvádějí srovnání četnosti kriminálního chování mužů a žen, vzájemný poměr se pohybuje 10:1. Důvod je spatřován ve větším významu bezohledného dravého jednání pro seberealizaci v případě mužů, zatímco pro ženy jsou účelné jiné vzorce chování.
- Značný význam pro kriminální chování má věk. Jedinci, kteří se dopouštějí tohoto chování, jsou většinou mladí. Téměř 90 % vězeňské populace tvoří mladí muži ve věku do 26 let, převážnou část více vězněných jedinců a recidivistů tvoří osoby do 30 let věku.
- K dalším biologickým faktorům patří vrozené dispozice k určitým způsobům reagování. Jedná se o vrozené dispozice na bázi temperamentových složek osobnosti, kdy vyšší míru tendence k delikventnímu jednání mají jedinci, kteří jsou zvýšeně dráždiví, mají vyšší impulzivitu a nižší míru tolerance.
- K vrozeným faktorům patří také úroveň mentálních schopností. Zde můžeme konstatovat, že se kriminálního chování obecně dopouštějí jedinci, jejichž rozumové schopnosti jsou nižší (Fischer, S., 2006, str. 94-95).

3.7.2 Sociální faktory

Sociálními faktory můžeme rozumět ty, které získáváme v průběhu našeho života, nejsou tedy geneticky zakódovány v naší osobnosti či tělesné stránce. Nemalou úlohu zde sehrává učení, zkušenost, ale i vliv společnosti, nápodoba atd.

- Jedním z významných sociálních faktorů, ve kterém si jedinec utváří vzorce chování, je bezesporu rodina (Fischer, S., 2006). Toto bylo již zmíněno v kapitole 3.5.
- Vliv spoluvrstevnických skupin a part (Fischer, S., 2006), zmíněno v kapitole 3.3.
- Závažnější asociální poruchy chování, v tomto případě zneužívání či závislost na psychoaktivních látkách má na pozdější kriminální chování značný vliv. Zneužívání drog je velmi častou primární příčinou následné delikvence (Fischer, S., 2006). Dále zmíněno v kapitole 3.1.
- K dalším významným sociálním faktorům patří dosažená úroveň vzdělání a s ní se snoubící postavení ve společnosti (Fischer, S., 2006).
- S nízkou úrovní kvalifikace souvisí další faktor, který můžeme považovat z hlediska delikvence za negativní. Je jím nízká úroveň až chybějící pracovní dovednosti, zkušenosti a návyky. Nositelé kriminálního chování bývají často dlouhodobě a několikrát nezaměstnaní (Fischer, S., 2006).
- Mnoho delikventů se rekrutuje z městského prostředí, kde je vyšší anonymita a často nedostatečná kontrola. Častěji ke kriminalitě dochází ve specifických městských částech, jedná se o sídliště nebo vylidněné městské části. Vyšší míra kriminality vzniká v městech průmyslového charakteru a v oblastech s vyšší mírou migrace obyvatel (volně z Fischer, S., 2006).

4 PROJEVY TRESTNÉ ČINNOSTI JAKO FAKTORY DETERMINANTŮ VZNIKU KRIMINALITY U MLADISTVÝCH

Struktura trestné činnosti mládeže a samotný způsob páčání jsou ovlivňovány vývojovými prvky osobnosti, existencí kriminogenních faktorů, schopností mladého člověka negativní jevy rozpoznat a eliminovat. Do určité míry je struktura odlišná od trestné činnosti dospělých. Tyto odlišnosti jsou dány převážně věkem mládeže a dalšími již uvedenými kriminogenními faktory. Zvláštnosti způsobu páčání trestné činnosti mládeže lze charakterizovat následovně (Konrád, Z., a kol. 1996):

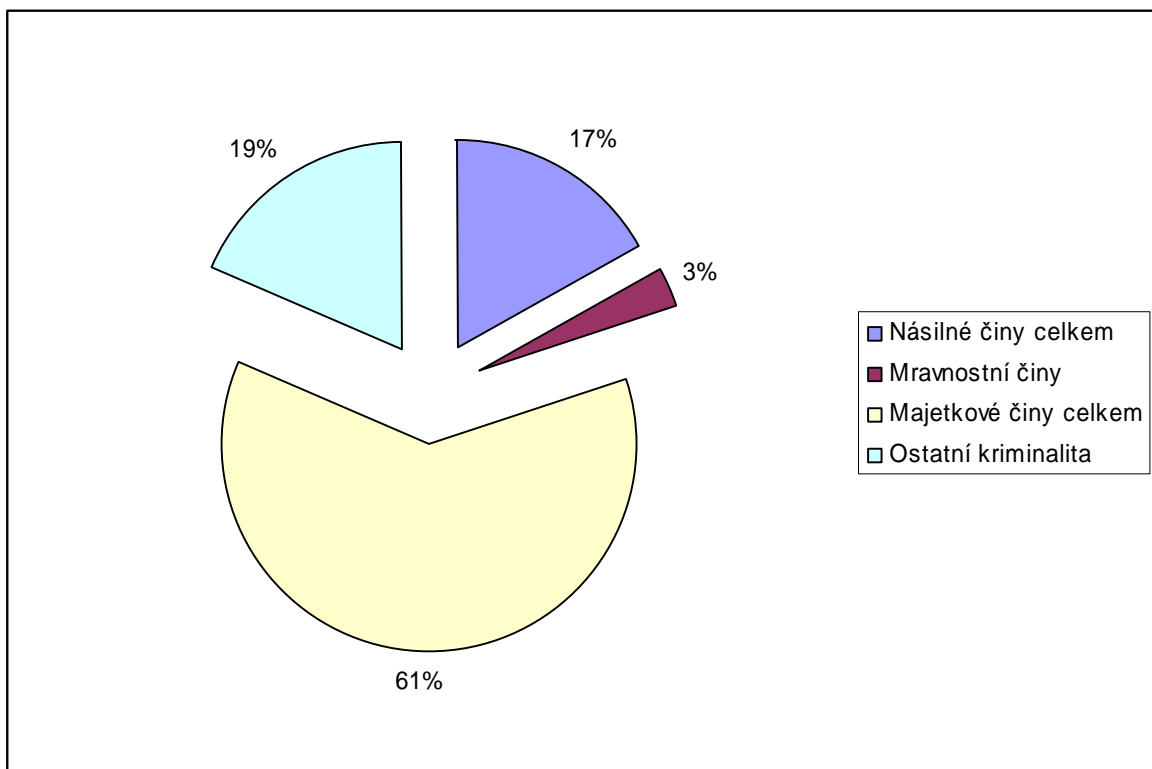
- výběr předmětu útoku je určován rozdílným hodnotovým systémem mládeže,
- trestná činnost je obvykle páčána skupinově s nízkou úrovní organizace,
- obvykle schází příprava ke spáchání trestné činnosti, pokud je trestná činnost připravována, úroveň přípravy je povrchní, nedokonalá,
- chování mladistvých delikventů se vyznačuje neúměrnou brutalitou, projevující se např. zbytečnou devastací okolí a předmětů,
- nevýhoda mladistvého pachatele spočívající v nedostatku věku, fyzické síly apod. je nahrazována neúměrnými prostředky k překonání překážky a cíle,
- kriminální delikty jsou často páčány pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek, které posilují odvahu i agresivitu,
- při recidivě trestné činnosti mladiství pachatelé volí stejný způsob spáchání a své konání z předchozí trestné činnosti opakují,
- alibi si zajišťují u svých kamarádů, obvykle až po spáchání trestné činnosti,
- o připravované trestné činnosti se obvykle svěřují svým kamarádům,
- obvykle schází snaha utajovat spáchání trestného činu,
- předmětem zájmu jsou obvykle předměty, které momentálně potřebují,
- rozhodování a jednání je spíše emotivní než racionální apod.

Matoušek (1997) říká o kriminalitě mladistvých, že je typicky neplánovaná, vyvolaná situací. Platí o ní víc než o kriminalitě dospělých, že příležitost dělá zloděje. Delikty mladých lidí nebývají tak často motivovány ziskem jako u dospělých, spíše touhou po

dobrodružství, snahou zahnat nudu, potřebou blýsknout se před kamarády vlastní odvahou apod.

Na základě statistiky kriminality za rok 2008, dostupné na [<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-725362.aspx>] (20.3.2009), jsem zpracoval následující graf, kde jsou zobrazeny trestné činy, kterých se nezletilí a mladiství nejčastěji dopouštějí:

Obr. č. 1: nejčastější trestné činy páchané mládeží



Zdroj: Statistické tabulky Ministerstva vnitra ČR

4.1 Majetková trestná činnost mládeže

Majetková trestná činnost dětí a mládeže je naprosto převažující formou kriminálního chování těchto věkových skupin. Podle policejní evidence jsou to v posledních letech konkrétně (v pořadí od nejčastějších k méně četným trestným činům) (Matoušek, O., Kroftová, A., 2003) :

- krádeže věcí z aut,
- krádeže aut,
- podvody,
- krádeže kol,
- vloupání do víkendových chat,
- vloupání do bytů,
- zpronevěra,
- krádeže v bytech,
- vloupání do obchodů,
- vloupání do restaurací.

Narůstá také počet nezletilých pachatelů, kteří se dopouštějí zejména drobných krádeží, kapesních krádeží. Tyto delikty jsou převážně páčány impulsivně, případně s cílem opatřit si peníze na cigarety, alkohol, drogy apod. U popsané skupiny pachatelů se projevuje intelektuální simplexita a k páčání krádeží není zapotřebí zvláštních odborných znalostí ani podrobná příprava či plánování. Tento druh trestné činnosti se rovněž vyznačuje zbytečným ničením majetku na místě činu. Častokrát škody, které vzniknou ničením a rozbíjením jsou větší, než škoda, která vznikne prostým odcizením věcí. Tento způsob páčání majetkové trestné činnosti je nejčastější u osob mladších 15-ti let, nebo ve věku 15-16 let. S přibývajícím věkem se tito pachatelé soustřeďují více na krádeže tzv. kvalifikované, kterými jsou krádeže vloupáním, krádeže vozidel a další. V objektech jsou odcizovány různé předměty, peníze, potraviny, jízdní kola, alkohol, cigarety, apod. S majetkovou trestnou činností je bezprostředně spojeno páčání i trestných činů porušování domovní svobody a poškozování cizí věci.

Dalším typickým fenoménem kriminality mladistvých delikventů je, že se na ní ve výrazně vyšší míře podílejí chlapci než dívky. Pro ilustraci uvádím, že podíl obžalovaných dívek v letech 1990 – 2003 byl v České republice v průměru pouze okolo 6,4 %. (Kuchta, J., Válková, H. a kol., 2005).

Delikvence mládeže je ve vztahu k jejich celkovému počtu vyšší mezi příslušníky méně přizpůsobivých menšin. Dále lze ze statistik vyčíst, že existují určité delikty, kterých se

mládež dopouští mnohem častěji než dospělí pachatelé. Jedná se především o sprejerství (70 % pachatelů trestné činnosti bylo v letech 2001-2003 z řad mládeže), trestný čin šíření poplašné zprávy, šíření toxikomanie či kriminalitu související s požáry.

4.2 Násilná trestná činnost

Nejčastěji páchanými trestnými činy násilné povahy jsou ublížení na zdraví a rvačka. Vyhrůžování poškozenému – napadenému dalším násilím s cílem jej zastrašit, aby neučinil oznámení na policii, je dalším typickým znakem násilné trestné činnosti páchané mládeží. (Chmelík, J., 1998).

Násilná trestná činnost patří do oblasti kriminality obecné, jedná se o pojem kriminologický. Trestní právo a kriminologie pojem násilné trestné činnosti vymezuje výhradně na úmyslné užití fyzického násilí, případně pohrůžky násilí vůči jinému. Sem patří především trestné činy ublížení na zdraví, vydírání, omezování osobní svobody. Stále častěji se vyskytuje trestný čin loupeže, kdy jde převážně o útoky proti seniorům a dětem, často páchané skupinami nezletilců.

Chmelík (1998) uvádí, že dalšími charakteristickými znaky páchaní násilné trestné činnosti mládeží jsou vliv alkoholu, skupinové páchaní (jen výjimečně se násilné trestné činnosti dopouštějí mladiství osamoceně), anonymita party (uvedený znak je typický zejména pro trestný čin rvačky). Pachatelé podpoření ostatními členy party jsou agresivnější, než kdyby vystupovali samostatně.

4.3 Mravnostní trestná činnost

Policejní statistika vykazuje samostatně trestné činy pohlavního zneužívání, znásilnění, ohrožování mravnosti, kuplířství, ohrožování pohlavní chorobou. U mládeže se vyskytuje v největší míře trestný čin pohlavního zneužívání, jehož se dopouštějí nejčastěji mladiství muži (Zapletal, J., 1996).

4.4 Ostatní kriminalita

Mezi ostatní kriminalitu policejní statistika řadí trestný čin výtržnictví, poškozování cizí věci, nedovolené výroby drog, psych. látek a jedů, šíření toxikomanie. Jsou zde i další trestné činy, ale těch se mladiství a nezletilí nedopouštějí, nebo jen výjimečně.

5 INSTITUCE „POMOCI“ JAKO ZPŮSOB ELIMINACE TRESTNÉ ČINNOSTI

Ústavní péče je v ČR nejrozšířenější a nejužívanější formou náhradní výchovné péče bez funkčního rodinného zázemí. Tato forma se volí hlavně v případech, kdy není možné dítěti zajistit náhradní rodinu. O umístění do zařízení ústavní péče rozhoduje soud na základě podkladu od Oddělení sociálně – právní ochrany dětí.

Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy poskytuje dětem ve věku 3–18 (příp. 19) let výchovu a vzdělávání. Děti sem přicházejí na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově, popř. ochranné výchově, popř. ochranného opatření.

ÚSTAVNÍ VÝCHOVA

- nařizuje ji soud podle Zákona o rodině č. 94/1963 Sb., a Zákona o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb.
- pro děti do 18 let z důvodu výchovného (rodina nezvládá výchovu, dítě vykazuje problematické prvky v chování...) nebo sociálního (patologické prostředí – týrání, deprivace...)
- výchova trvá nezbytně nutně dlouho, nejdéle do dosažení zletilosti (max. 19 let)
- o zrušení rozhoduje soud na základě žádosti zákonných zástupců, pokud splnila účel

OCHRANNÁ VÝCHOVA

- ukládá ji soud podle Zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
- pro děti od 12 do 18 let
 - u dětí 12–15 let v případě, že spáchaly čin, za který lze uložit výjimečný trest
 - mladistvým 15–18 let za trestný čin, pokud je pravděpodobné, že ochranná výchova bude mít větší efekt než uložení trestu odnětí svobody
- realizuje se pouze ve speciálních školských výchovných zařízeních
- trvá do 18 let (max. 19 let, pokud nesplnila účel)

V následující tabulce jsem zpracoval základní rozdělení ústavní a ochranné výchovy, působnost vzhledem k nezletilým a mladistvým, orgány a zařízení vykonávající rozhodování o umístování do jednotlivých zařízení:

<p>ÚSTAVNÍ VÝCHOVA (nezletilí)</p> <p>SOUKROMÝ => DĚTSKÝ DIAGNOSTICKÝ ÚSTAV => DĚTSKÝ DOMOV, DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU, VÝCHOVNÝ ÚSTAV PRO MLÁDEŽ (přechází do něj nezletilí z DDŠ po skončení základní povinné školní docházky, tedy cca 15-16 let věku)</p>
<p>ÚSTAVNÍ VÝCHOVA (mladiství)</p> <p>SOUKROMÝ => DIAGNOSTICKÝ ÚSTAV PRO MLÁDEŽ => DĚTSKÝ DOMOV, VÝCHOVNÝ ÚSTAV PRO MLÁDEŽ</p>
<p>OCHRANNÁ VÝCHOVA (nezletilí)</p> <p>SOUKROMÝ => DĚTSKÝ DIAGNOSTICKÝ ÚSTAV => DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU, VÝCHOVNÝ ÚSTAV PRO MLÁDEŽ (přechází do něj nezletilí z DDŠ po skončení základní povinné školní docházky, tedy cca 15-16 let věku)</p>
<p>OCHRANNÁ VÝCHOVA (mladiství)</p> <p>SOUKROMÝ => DIAGNOSTICKÝ ÚSTAV PRO MLÁDEŽ => VÝCHOVNÝ ÚSTAV PRO MLÁDEŽ</p>
<p>PREVENCE (nezletilí i mladiství)</p> <p>DOBROVOLNĚ nebo V RÁMCI SOUDEM ULOŽENÉHO OPATŘENÍ dle § 15 odst. 2 c) zákona č. 218/2003 Sb., viz. výchovné povinnosti (§ 18 z.č. 218/2003 Sb.) => STŘEDISKO VÝCHOVNÉ PÉČE (ambulantní nebo pobytový terapeutický program)</p>

Zákon č. 561/2004 Sb. – Školský zákon, § 5, uvádí: Druhy školských zařízení jsou zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, školská poradenská zařízení, školská zařízení pro zájmové vzdělávání, školská účelová zařízení, školská výchovná a ubytovací zařízení, zařízení školního stravování, školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školská zařízení pro preventivně výchovnou péči. Členění školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školských zařízení pro preventivně výchovnou péči stanoví zvláštní právní předpis 1a). (pozn. 1a) – z.č. 109/2009 Sb.).

5.1 Diagnostické ústavy (ústavní a ochranná výchova) – upravují §§ 5 – 11 z.č. 109/2002 Sb.

Zabývá se diagnostikou, plní funkci takového rozřazovací zařízení – odborníci (sociální pracovník, psycholog, etoped, pedagog) zjišťují důvody „proč?“. Pobyt v diagnostickém ústavu trvá 8 týdnů, a poté se rozhodne, kam bude dítě umístěno – dětský domov, výchovný ústav... (soud nařídí ústavní nebo ochrannou výchovu, ale kam bude dítě umístěno, rozhodují pracovníci diagnostického ústavu). Funkce diagnostického ústavu je vzdělávací, terapeutická, výchovná a sociální, organizační, koordinační – sjednocení postupů s dalšími navazujícími zařízeními (Zákon č. 109/2002 Sb.).

Pobyt v diagnostickém ústavu může být nařízený soudem, nebo dobrovolný. Dobrovolný pobyt předpokládá trojstrannou dohodu mezi vedoucím ústavu, rodiči (zákonnými zástupci) svěřence a svěřencem samým. Dobrovolné pobyty jsou využívány málo, naprostá většina svěřenců přichází do ústavu na nedobrovolný pobyt nařízený soudem (Matoušek, O., Kroftová, A., 2003).

- diagnostické ústavy pro děti – zabezpečuje diagnostické vyšetření dětem ve věku 6-15 let
- diagnostické ústavy pro mládež – zabezpečuje diagnostiku osobám s ukončenou školní docházkou.

5.2 Dětské domovy

Dětské domovy jsou součástí ochranné i ústavní výchovy, v této části uvedu jejich funkci.

5.2.1 Dětský domov (ústavní výchova) – upravuje § 12 z.č. 109/2002 Sb.

Ústavní výchova dětí, které nemají závažné poruchy chování, s ohledem na individuální potřeby. Určena je zpravidla pro děti ve věku 3–18 let (nejdéle však do 26 let) umístěné zejména ze sociální důvodů (rodiče se o ně nemohou nebo neumí postarat).

- funkce: výchovná, vzdělávací a sociální
- děti zde žijí ve skupinách po 6–8 dětí, navštěvují běžnou školu mimo domov
- jsou zde rovněž umístovány nezletilé matky spolu s jejich dětmi

5.2.2 Dětský domov se školou (ústavní a ochranná výchova) – upravuje § 13 z.č. 109/2002 Sb.

Určen pro děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky s nařízenou ústavní výchovou, mají-li závažné poruchy chování nebo pro svou přechodnou či trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně-léčebnou péči, pro děti s uloženou ochrannou výchovou a nezletilé matky vyžadující zmíněnou péči. Základní škola je součástí dětského domova.

5.3 Výchovné ústavy (ústavní a ochranná výchova) – upravuje § 14 z.č. 109/2002 Sb.

Určeno pro děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova (příp. děti starší 12 let se závažnými poruchami). Plní funkce výchovné, vzdělávací a sociální, součástí je základní škola, popř. střední škola.

Do výchovného ústavu jsou děti a mladiství umístováni na základě rozsudku soudu, který nařídil ústavní výchovu, na základě soudního usnesení o předběžném umístění v ústavu, nebo po dohodě s rodiči. Ústav poskytuje dlouhodobou péči, jejímž těžištěm je příprava na budoucí povolání (Matoušek, O., Kroftová, A., 2003).

5.4 Střediska výchovné péče (preventivní) – upravuje § 16 z.č. 109/2002 Sb.

V § 16 odst. 1 z.č. 109/2002 Sb. je uvedeno:

Preventivně výchovná péče je poskytování speciálně pedagogických a psychologických

služeb dětem s rizikem poruch chování či s již rozvinutými projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji, u nichž není nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova, případně zletilým osobám do ukončení středního vzdělání (dále jen "klient"), osobám odpovědným za výchovu a pedagogickým pracovníkům a dětem, u nichž soud rozhodl o zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče podle zvláštního právního předpisu 7a) (7a - zákon č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

V zařízeních preventivně výchovné péče se praxe zabývá dětmi a mládeží s výraznými problémy v chování a s poruchami emocí a chování a také jejich nejbližším sociálním okolím (rodiči, vychovatelé atd.). Spočívá v diagnostice, poradenské práci, intervenci a v dlouhodobém vedení. Součástí edukace je vzdělávání, které směřuje k reedukaci nežádoucích způsobů chování. Tato podpora je zaměřena na snížení akademického deficitu a posílení motivace ke školní práci a seberozvoji (Vojtová, V., 2005).

Střediska výchovné péče poskytují:

- ambulantní služby – na základě žádosti osob odpovědných za výchovu nebo klientů starších 15 let,
- celodenní služby – na základě žádosti zákonného zástupce nebo zletilého klienta,
- internátní služby – na žádost zákonného zástupce nebo zletilého klienta a pobyt trvá zpravidla 8 týdnů.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 PRAKTICKÁ ČÁST

V této části se budu věnovat výzkumu, jehož cílem je zjistit a zhodnotit stav a strukturu kriminality nezletilých a mladistvých a vlivy na páchání kriminality nezletilými a mladistvými.

6.1 Popis výzkumu

V teoretické části jsou uvedeny vlivy, které mají vliv na kriminalitu mladistvých, struktura kriminality mladistvých. Z uvedeného vyplývá, že hlavní vliv na formování osobnosti mladého člověka, jeho mravní vývoj, má rodina. Dále jsou v teoretické části uvedeny i další vlivy, pro výzkum bude používána rodina.

Matoušek a Kroftová (2003) uvádějí, že za tradičního hlavního činitele, jenž svým selháním dětem umožňuje kriminální chování, je rodina. Dalším vlivem může být nepřítomnost rodičovské postavy v rodině, v rodině mladistvého delikventa chybí nejčastěji otec, důvodem absence může být rozvod nebo že s matkou nikdy nežil.

Smyslem tohoto výzkumu je porovnat poznatky z případových studií s praktickými zkušenostmi člověka, který s mladistvými delikventy pracuje, v této práci jsem zvolil rozhovor s kurátorem pro mládež.

Sociální kurátor je specializovaný pracovník, který na základě diagnostické činnosti a ve spolupráci s dalšími institucemi poskytuje sociální služby a dávky, zároveň poskytuje, doporučuje, případně zprostředkovává sociální, právní a psychologickou pomoc osobám, kterým hrozí bez pomoci společnosti sociální vyloučení a propadnutí se do chudoby, z důvodu jejich tíživé životní situace (<http://slovník-cizich-slov.abz.cz>).

6.2 Definice pojmů užitých ve výzkumných problémech

Kriminalita = společenský jev, kterým se rozumí souhrn trestné činnosti v určité oblasti za určité období

Delikvence = činnost, chování, či jednání, které porušuje zákonné či jiné formy chování

6.3 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zmapování aktuální situace ve věcech trestné činnosti mladistvých.

Důležitým bodem při zpracování projektu výzkumu je také vymezení si proměnných, které budeme zkoumat a díky kterým je možné stanovit si pracovní hypotézy, které jsou podstatou celého výzkumu, jelikož výsledkem výzkumu by mělo být vyvrácení či potvrzení stanovené pracovní hypotézy.

6.3.1 Výzkumné předpoklady:

Mladiství pachatelé trestné činnosti pocházejí z neúplných rodin.

Rodiče nebo jeden z rodičů mladistvých pachatelů se dopouštěli nebo dopouští trestné činnosti.

Nejčastěji se mladiství pachatelé dopouštějí majetkové trestné činnosti.

Mladiství pachatelé zneužívají alkoholické nápoje.

6.4 Výzkumné metody

V teoretické části jsem uvedl některé vlivy, které mohou být spouštěcími mechanismy trestné činnosti mladistvých, v praktické části jsem výzkum rozdělil na dvě na sebe navazující části, první částí jsou případové studie a druhou částí je rozhovor s kurátorem pro mládež.

Při zpracování práce jsem zvolil kvalitativní výzkum – analýza případových studií a rozhovor.

Termínem kvalitativní výzkum se označují různé přístupy (metody, techniky) ke zkoumání pedagogických jevů, kdy do popředí nevystupuje kvantifikace empirických dat, nýbrž jejich podrobná kvalitativní analýza.

Mezi základní taktiky kvantitativního rozhovoru patří mimo jiné otázky vztahující se ke znalostem. Odpovědi na tyto otázky mají objasnit, co subjekt (v případě tohoto výzkumu kurátor pro mládež) skutečně zná. Předpokladem je, že jisté věci jsou známé. Nejde tedy o názory nebo pocity, ale o fakta o případu (Hendl, J., 2005).

Strauss a Corbinová (1999) ve své knize uvádějí jako definici kvalitativního výzkumu, že pod pojmem kvalitativní výzkum rozumíme jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvalifikace.

Analýzou případových studií jsou sledovány determinanty, které mohou být spouštěcími mechanismy trestné činnosti mladistvých.

Kazuistika (case history, z latinského casus = případ), případová studie se chápe buď jako popis jednotlivých případů (např. vznik, průběh a vyléčení duševní choroby či odstranění povahové vlastnosti apod.) a může se týkat jedince, skupiny lidí či instituce.

Cílem rozhovoru je porovnat výsledky získané případovými studii, zda jsou shodné s praktickými zkušenostmi kurátora pro mládež, který s mladistvými delikventy pracuje.

6.5 Metody sběru dat

Z vlastní praxe policisty jsem v případových studiích použil některé případy trestné činnosti mládeže. Údaje, které jsou v této části uvedeny, jsou mé poznatky k případům, s nimiž jsem se během výkonu služby setkal, v popsáných případech byly změněny jména osob.

Při provádění výzkumu za pomoci případové studie se budeme zaměřovat na několik případů. V případové studii je základní výzkumná otázka, jaké jsou charakteristiky daného případu nebo skupiny porovnávaných případů (Hendl, J., 2005).

V druhé části výzkumu jsem zvolil metodu strukturovaného rozhovoru provedený s kurátorem pro mládež Městského úřadu Rosice panem Janem Haukem, DiS.

Rozhovor je vhodný k zaznamenání něčí zkušenosti, k odhalení a porozumění jevům a k získání nových a neotřelých názorů na jevy, o nichž už něco víme (Strauss, A., Corbinová, J., 1999).

Před provedením samotného rozhovoru byl sestaven dotazník s hlavními okruhy otázek, otázky byly koncipovány obecně a při provádění rozhovoru vyvstávaly další otázky, na které bylo odpovídáno. Rozhovor byl zaznamenán na pomocný záznamový arch a následně přepsán. Délka rozhovoru byla 45 minut.

V rozhovoru jsem sledoval zkušenosti kurátora pro mládež.

6.6 Metoda analyzování dat

V obecném smyslu je kódování převáděním informací z jednoho systému znaků do jiného. Ve fázi sběru výzkumných dat lze kódování chápat jako systematickou registraci a kategorizaci zkoumaných jevů.

Strauss a Corbinová (1999) chápou otevřené kódování jako „část analýzy“, která se zabývá označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů. Cílem kódování je objevit kategorie a vztahy mezi nimi a na jejich základě budovat zakotvenou teorii.

Podle Hendla (2005) znamená kódování v kvantitativním výzkumu proces stálého srovnávání fenoménů, případů, pojmů atd. a formulaci otázek ohledně textu, kdy se k částem empirického materiálu přiřazují označení – kódy. Tyto jsou nejprve pojmově blízké textu a postupně se stávají abstraktnější.

7 PŘÍPADOVÉ STUDIE

V první části jsem se věnoval faktorům ovlivňující páchání kriminality dětmi a mladistvými a byly zde rozebrány související předpisy a pojmy. V druhé části se budu věnovat třem případům, se kterými jsem se setkal během své služební praxe u Policie ČR. Údaje, které jsou v této části uvedeny, jsou mé poznatky k případům.

7.1 Případová studie Petra

V prvním případě uvádím patnáctiletého studenta učiliště Petra. Petr bydlel v menším městě a v minulosti se již dopustil několika drobných majetkových deliktů, které byly pro nízký věk (byl mladší 15-ti let) odloženy. Jednalo se o krádeže věcí v obchodech, barevných kovů, které odevzdával ve sběrnách apod. V současné době se často dopouští záškoláctví a jeho prospěch je špatný, s vrstevníky se potuluje, konzumují alkohol, navštěvují diskotéky. V případě, se kterým jsem se setkal, se dopustil vloupání do motorového vozidla, do kterého vnikl rozbitím okna a odcizil zde autorádio, které prodal v restauraci. Odcizením tohoto autorádia vznikla škoda 6000,- Kč, jednalo se tedy o trestný čin, resp. provinění, poškozením vozidla vznikla škoda 3000,- Kč. Za toto autorádio dostal od neznámého kupce 1000,- Kč a peníze utratil za alkohol a cigarety.

Při prováděném šetření bylo zjištěno, že Petr pochází s disharmonické rodiny, rodiče se rozvedli, když byly Petrovi dva roky a otec se se synem nestýkal. Matka měla několik známostí, většinou se jednalo o partnery s kriminální minulostí, bez zaměstnání. Sama nepracovala a výchově Petra se také příliš nevěnovala, holdovala také alkoholu. Důležité pro ni bylo, aby po ní nechtěl peníze a o to, kde si je opatří, se nezajímala.

V tomto případě je zřejmý vliv rodinného prostředí na výchovné působení, otec rodinu opustil a matka o výchovu syna nejevila zájem, spíše jí byl na obtíž.

7.2 Případová studie Karla

Druhým případem je šestnáctiletý Karel. Prvním případem, který byl u něho zjištěn, bylo vloupání do rekreační chaty, která se nacházela nedaleko města. Karel bydlel s oběma rodiči, matka pracovala jako kuchařka a otec byl dlouhodobě nezaměstnaný, začal navštěvo-

vat restaurace a konzumace alkoholu se postupně stupňovala. Svou ženu, Karlovu matku, začal také bít. Karel měl ještě mladšího bratra, který chodil na základní školu. Karel byl studentem učiliště, ale postupně se začal dopouštět záškoláctví, což se také projevilo na jeho prospěchu. Matka, jelikož musela finančně zajistit rodinu, přijala ještě druhé zaměstnání jako uklízečka a neměla příliš času se Karlovi věnovat. Karel provedl několik drobných krádeží již v minulosti, ale tyto přiznal při prováděném šetření, jednalo se většinou o odcizené cukrovinky v obchodech, mnohých se dopustil ještě v době, kdy mu nebylo 15 let. V rekreační chatě, do které se vloupal, odcizil elektroniku (rádio, přenosný televizor, video) a několik lahví alkoholu, svým jednáním se dopustil trestného činu, resp. provinění. Elektroniku prodal v zastavárně a peníze utratil na diskotéce.

I v tomto případě se podílí nevhodné rodinné prostředí na výchově. Matka - zaneprázdňená starostí o finanční zajištění rodiny, otec bez zaměstnání, holdující alkoholu, fyzicky napadající matku a s nezájmem o výchovu syna.

7.3 Případová studie Adama

Posledním uvedeným případem je šestnáctiletý Adam, bydlící na malé vesnici. Adam byl studentem učiliště a již od počátku studia začal chodit za školu a prospěch měl špatný. Se záškoláctvím měl problémy již na základní škole, ale jeho matka mu časté absence omlouvala. Vyrůstal s matkou, která byla v invalidním důchodě, jeho otec byl opakovaně za různou majetkovou trestnou činnost několikrát odsouzen, v době, kdy došlo k tomuto případu, byl ve výkonu trestu odnětí svobody. Adam měl ještě dva mladší sourozence, oba navštěvovali základní školu. Adam začal drobnými krádežemi v obchodech, ale také kapesními krádežemi, kdy peněz potřeboval stále více. Hodně času strávil v restauracích se svými kamarády, navštěvoval v hojné míře diskotéky, herny apod. Provedl tři vloupání do rodinných domů, kde cílem jeho zájmu byla převážně finanční hotovost a šperky, které dále prodával. Při tomto se dopustil trestného činu, resp. provinění, kdy větší škoda při všech vloupáních vznikla poškozením při vstupu do domu než samotnou krádeží.

I v tomto případě se na výchově Adama projevila špatná výchova, Adama v podstatě vychovává jen matka, otec byl často ve výkonu trestu odnětí svobody a nikdy, když byl na svobodě, nepracoval. O Adama také příliš zájem neprojevoval, spíše ho ponižoval. Adam

se chtěl vyrovnat svým vrstevníkům z movitějších rodin, se kterými se kamarádlil, z tohoto důvodu se začal dopouštět krádeží, aby byl v partě brán.

7.4 Analýza případových studií

Všechny uvedené případové studie vykazují některé společné znaky. Pro porovnání byly stanoveny tyto kategorie:

1. Vliv rodinného prostředí

Všichni popsaní chlapci vyrůstali v disharmonickém prostředí, o všechny se většinou starala jen matka, v rodinách byla špatná finanční situace.

2. Špatný prospěch a záškoláctví

Všichni chlapci dosahovali ve škole špatného prospěchu, který byl ve velké míře zapříčiněn záškoláctvím.

3. Zneužívání alkoholu

Všichni chlapci konzumovali alkohol, na toto si obstarávali peníze trestnou činností.

Petr

1. Vliv rodinného prostředí – disfunkční rodina, otec rodinu opustil, matka o výchovu nejevila zájem.

2. Špatný prospěch ve škole a záškoláctví – chodil za školu a s vrstevníky se potuloval, toto se odrazilo na špatném prospěchu.

3. Zneužívání alkoholu – Petr konzumoval alkohol, navštěvoval diskotéky, na toto si obstarával peníze trestnou činností.

Karel

1. Vliv rodinného prostředí – disfunkční rodina, matka pracovala jako kuchařka, otec dlouhodobě nezaměstnaný, navštěvoval restaurační zařízení a konzumace alkoholu se postupně zvyšovala, svou manželku, Karlovu matku začal bít a napadat.

2. Špatný prospěch ve škole a záškoláctví – i zde se odrazilo záškoláctví na špatném prospěchu.

3. Zneužívání alkoholu – peníze získané trestnou činností utrácel na diskotékách, zde také konzumoval alkohol.

Adam

1. Vliv rodinného prostředí – disfunkční rodina – matka v invalidním důchodě, otec opakovaně ve výkonu trestu odnětí svobody.

2. Špatný prospěch ve škole a záškoláctví – matka Adamovi absence ve škole omlouvala, čímž jeho záškoláctví kryla, záškoláctví se odrazilo na jeho prospěchu.

3. Zneužívání alkoholu – Adam se svými kamarády trávil hodně času v hernách a restauracích, kde konzumoval alkohol, na toto si opatřoval peníze trestnou činností.

8 ROZHOVOR S KURÁTOREM PRO MLÁDEŽ K POPSANÝM KAZUISTIKÁM I K JEHO ZKUŠENOSTEM S TRESTNOU ČINNOSTÍ MLADISTVÝCH

Jak jsem již předeslal, v druhé části výzkumu se budu věnovat rozhovoru, který byl provedený s kurátorem pro mladistvé.

8.1 Výzkumný problém

- a) Jakého druhu trestné činnosti se nejčastěji mladiství pachatelé dopouštějí (popisný výzkumný problém), jak mladiství pachatelé využívají svůj volný čas (popisný výzkumný problém)?
- b) Pocházejí mladiství, kteří páchají trestnou činnost z disfunkčních rodin (popisný výzkumný problém), dopouštěli nebo se dopouštějí rodiče těchto mladistvých trestné činnosti (popisný výzkumný problém)?

8.1.1 Problém a)

1. „Jak dlouho pracujete jako kurátor pro děti a mládež?“

„Jako kurátor pro mládež pracuji již 8 let, moje pracoviště je dislokované u Městského úřadu Rosice, Odbor sociální, Oddělení sociálně – právní ochrany dětí. Jednou z mých činností je práce s nezletilými a mladistvými delikventy“.

2. „Jakého druhu trestné činnosti se mladiství pachatelé nejčastěji dopouštějí?“

„Nejčastější trestná činnost, kterou mladiství páchají, je bezesporu majetková, dále všechna obecně nebezpečná a v neposlední řadě je to trestná činnost proti životu a zdraví.“

3. „Jakým volnočasovým aktivitám se mladiství pachatelé věnují?“

„Mladiství, kteří se dopouštějí delikventního chování, jsou bez hlubších zájmů a aktivit, které by je naplňovaly a kterými by smysluplně trávili volný čas.“

4. „Jsou mladiství většinou členy party, která se dopouští delikventního jednání?“

„Toto není úplně pravidlem, hodně záleží na struktuře regionu. Ve větších aglomeracích, blízko máme Brno, bývají mladiství členy party častěji, moje pracoviště má na starosti několik okolních vesnic a zde trestnou činnost v partě tak často nepáchají.“

5. Zneužívají mladiství pachatelé alkoholické nápoje?

„Ano, toto je velice častým úkazem a také velkým problémem.“

6. „Zneužívají mladiství měkké nebo tvrdé drogy?“

„Spíše měkké drogy, ale není to pravidlem, záleží na možnostech dostupnosti drog, ale také na regionu.“

7. „Jakého prospěchu dosahují mladiství pachatelé ve škole?“

„Jednoznačně toto nelze určit, mezi mladistvými pachateli jsou žáci s dobrým prospěchem, ale i se špatným. Je to různé.“

8. „Dochází u mladistvých pachatelů často ke záškoláctví?“

„Odpověď na tuto otázku je podobná jako na předešlou, není pravidlem, že mladistvý pachatelé se dopouštějí záškoláctví.“

8.1.2 Problém b)

1. „Z jaké rodiny mladiství pachatelé nejčastěji pocházejí?“

„Většinou se jedná o rodiny úplně, případně s novým partnerem.“

2. „Jaké jsou sociální poměry rodiny mladistvých pachatelů?“

„Prakticky všechny sociální skupiny. Měl jsem případy, kdy děti z bohatých rodin se dopouštěly majetkové trestné činnosti a důvodem nebyl nedostatek peněz, ale že se nudily. Rodiče byli hodně v práci a dětem se tolik nevěnovali. Tito se z nudy dopouštěly majetkové trestné činnosti“

3. „Byli rodiče nebo jeden z rodičů mladistvých pachatelů trestně stíhaní?“

„Většinou ne, toto je hodně v podvědomí lidí, že rodiče mladistvých delikventů mají nebo měli problémy se zákonem, stává se to, ale není to pravidlem.“

4. „Byla v rodinách mladistvých pachatelů zaznamenána u rodičů vyšší konzumace alkoholu?“

„Na tuto otázku musím odpovědět, že často ano. Děti si z rodičů přebírají vzorky chování a často jsou také konzumenty alkoholu, toto bych dal i jako doplnění k odpovědi na otázku č. 5.“

8.2 Analýza rozhovoru

Po rozhovoru z kurátorem bylo potvrzeno, že mladiství se nejčastěji dopouštějí majetkové trestné činnosti.

Kurátor ze své vlastní zkušenosti potvrdil, že mladiství pachatelé se nevěnují volnočasovým aktivitám, jsou bez hlubších zájmů a aktivit.

Není pravidlem, že páchají trestnou činnost společně, s partou.

Časté je zneužívání alkoholu, užívání drog není tak časté a při jejich zneužívání se jedná o drogy spíše měkké.

Otázka školního prospěchu a záškoláctví nebyla přesněji zhodnocena, není pravidlem, že mladistvý pachatel má špatný prospěch a je u něj záškoláctví.

Ohledně rodiny se kurátor vyjádřil, že dle jeho zkušeností pocházejí mladiství pachatelé z úplných rodin, případně doplněných o nového partnera a mladiství delikventi pocházejí dle zkušeností kurátora prakticky ze všech sociálních skupin.

Není pravidlem, že by rodiče mladistvých delikventů byli trestně stíhaní, ale na druhou stranu často jsou rodiče konzumenty alkoholu.

8.3 Srovnání případových studií a údajů získaných rozhovorem s kurátorem

- Na základě popsaných případových studií byl zjištěn vliv rodinného prostředí, neboť všichni popsaní chlapci vyrůstali v disharmonickém prostředí, o všechny se většinou starala jen matka, v rodinách byla špatná finanční situace. Naproti tomuto

kurátor uvedl, že mladiství pachatelé pocházejí z úplných rodin, delikventní mládež pochází ze všech sociálních skupin a není pravidlem, že se rodiče mladistvých pachatelů dopouštějí nebo dopouštěli trestné činnosti.

- V případových studiích byl zjištěn špatný prospěch a záškoláctví, všichni chlapci dosahovali ve škole špatného prospěchu, který byl ve velké míře zapříčiněn záškoláctvím. Naproti tomuto kurátor uvádí, že opět není pravidlem, že by vždy mladiství pachatelé byli záškoláci, školní prospěch nelze určit, ale opět není pravidlem, že by mladiství pachatelé měli pouze špatný prospěch.
- V případových studiích bylo zjištěno zneužívání alkoholu, všichni chlapci konzumovali alkohol, na toto si obstarávali peníze trestnou činností. Na základě rozhovoru s kurátorem bylo zjištěno, že konzumace alkoholu mladistvými je častým problémem a i rodiče těchto jsou často konzumenty alkoholu.

9 MOŽNOSTI POSTUPŮ K PROVEDENÍ OPATŘENÍ KE ZLEPŠENÍ VÝCHOVY

S rodinami dětí, které mají poruchy chování a které se dopustily trestného činu, pracují kurátoři pro děti a mládež. V přípravném řízení kurátoři spolupracují s orgány činnými v trestním řízení, zúčastňují se přestupkového řízení. Kurátoři jsou dislokováni v obcích s rozšířenou působností, oddělení sociálně – právní ochrany dětí.

Pracovník s klientem i s rodiči provede pohovor a doporučí postup. Na kurátora se mohou rodiny obrátit samy. Kurátor jim může doporučit, které formy terapie by bylo vhodné zvolit, zprostředkuje kontakt na organizace v daném regionu apod. Tyto organizace může kontaktovat i rodina bez předchozího pohovoru s kurátorem, ale prvotní pohovor s tímto pracovníkem je z mého pohledu nejvhodnější.

Několik možností řešení:

- v případě rodinných problémů návštěva klinického psychologa zabývajícího se rodinnými problémy,
- v případě výchovných problémů návštěva střediska výchovné péče, kde po pohovoru s pracovníky je možno zvolit vhodný program,
- zařazení do volnočasových aktivit (návštěva kroužků, sportovní vyžití apod.),
- kontaktovat výchovného poradce na ZŠ, SOU, SŠ,
- v případě patologických závislostí je vhodné obrátit se na zařízení, které se tímto zabývají (Podané ruce, Drop-in a další). Zde jsou opět specializovaní pracovníci, kteří dle konkrétní situace a po pohovoru s klientem a rodinou zvolí a dohodnou vhodný program.

ZÁVĚR

Kriminalita mládeže se v současnosti stává stále palčivějším problémem, který bychom neměli ignorovat. Alarmující je zejména množství a závažnost trestných činů mladistvých delikventů.

Cílem naší práce bylo nahlédnout do problematiky trestné činnosti mládeže. V centru pozornosti byly zejména determinanty, které ovlivňují a podmiňují kriminální chování mladých lidí. Velmi užitečná a podnětná byla rovněž spolupráce se sociálním kurátorem pro děti a mládež.

Obecně lze říci, že trestná činnost mladistvých se vyskytuje zejména ve větších aglomeracích, kde je větší počet obyvatel a tím i určitá míra anonymity tvoří vhodnější podmínky pro páchaní trestné činnosti. Pro motivaci k páchaní kriminálních deliktů nezletilých je typické, že v mnoha případech se jedná o důsledek jejich nezralosti, přičemž ani oni sami často nedovedou zdůvodnit nebo vysvětlit pohnutku vedoucí k takovému jednání. Podíváme-li se na nejzásadnější motivy páchaní kriminálních deliktů, lze zde vystopovat konzumní způsob života, snaha vyrovnat se svým vrstevníkům, zejména pak kamarádům z ekonomicky solventnějších rodin. K tomuto přistupují další fenomény - nedostatek odpovědnosti, neúcta k hodnotám vůbec a k majetku zvláště, nechuť dodržovat normy upravující život ve společnosti, neúcta k životu a zdraví, snaha demonstrovat sílu, zvýraznit se a imponovat svým vrstevníkům.

Zjištěná data by tak mohla být varovným mementem pro další výzkumníky a odborníky zabývající se touto problematikou.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ANTIER, E., *Agresivita dětí*, Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-808-2
- FISCHER, S., *Sociální patologie – propeutika*, Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2006, ISBN 80-7044-812-1
- FONTANA, D., *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 1997, ISBN 80-7178-063-4
- HENDL, J., *Kvalitativní výzkum*, Praha: Portál, 2005, ISBN 80-7367-040-2
- HOLAS, J., VEČERKA, K., *Základní rysy delikvence mladistvých v ČR*, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007, ISSN 1210-9150
- CHMELÍK, J., *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*, Praha: MV ČR, 1998
- KAPR, J., LINHART, J. et. al., *Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny*, Praha: Sociologické nakladatelství, 1994, ISBN 80-85850-03-6
- KLIMEŠ, L., *Slovník cizích slov*, Praha: SPN, 1994, ISBN 80-04-26059-4
- KONRÁD, Z., a kol., *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. Praha: Policejní akademie, 1996, bez ISBN
- KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol., *Základy kriminologie a trestní politiky*, Praha: C.H. Beck, 2005, ISBN 80-7179-813-4
- MAREČEK, P. (ZVOLSKÝ, P. A KOL.), *Duševní poruchy a poruchy chování vyvolané účinkem psychoaktivních látek. In: Speciální psychiatrie* Praha: Karolinum, 2003, ISBN 80-7184-203-6
- MARLOWE, J., *Nejkrutější psychopati v dějinách*, Frýdek-Místek: Allpress, 2009, ISBN: 978-80-7362650-1
- MAREŠOVÁ, A., *Kriminalita mládeže*, Trestní právo, 2005, č. 4
- MATOUŠEK, O., *Rodina jako instituce a vztahová síť*, Praha: Sociologické nakladatelství, 1993, ISBN:80-901424-7-8
- MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., *Mládež a delikvence*, Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-771-X
- MÜHLPACHR, P., *Sociopatologie pro sociální pracovníky*, Brno: Vysoká škola zdravotnictví a sociální práce Sv. Alžběty, Bratislava, 2008, ISBN: 978-80-7392-069-2

PRŮCHA, J., *Pedagogický slovník*, Praha: Portál, 2003, ISBN 80-85872-08-0

SKOPALOVÁ, J., *Vybrané kapitoly ze sociálních deviací*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, ISBN 80-244-0146-0

SOTOLÁŘ, A. (a kol), *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí. 1 díl*. Praha: Institut vzdělávání ministerstva spravedlnosti ČR. 2001, ISBN 80-7179-350-7

SOTOLÁŘ, A., VÁLKOVÁ, H., *Trestní opatření v trestních věcech mladistvých*, Trestně-právní revue, Praha: C.H.Beck, 2005, č. 2., ISSN 1213-5313

ŠPUNDOVÁ, J., sborník., *Problémy trestního postihu mladistvých*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, ISBN 80-244-0793-0

STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J., *Základy kvalitativního výzkumu*, Boskovice: Albert, 1999, ISBN 80-85834-60-X

ZAPLETAL, J. a kol., *Kriminologie. Díl II, zvl. část (skriptum)*, Praha: Policejní akademie, 1996, ISBN 80-85981-28-9

VOJTOVÁ, V., *Kapitoly z etopedie I.: Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*, Brno: MU, ISBN 80-210-3552-3

Zákony České republiky:

Zákon č. 140/1961 Sb. – Trestní zákon

Zákon č. 141/1961 Sb. – Trestní řád

Zákon č. 218/2003 Sb. – Zákon o soudnictví ve věcech mládeže

Zákon č. 200/1990 Sb. – Přestupkový zákon

Zákon č. 109/2002 Sb. - O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních

Internetové odkazy:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_patologie – dne 24.3.2009

<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-725362.aspx> - dne 24.3.2009

<http://slovník-cizich>

slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=reverse&cizi_slovo=kur%E1tor – dne 20.3.2008

